

MUUTOSEHDOTUKSET VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTIIN

KOHDE 29. LOIMIJOKILAAKSON VILJELYMAISEMA

INVENTOINNIN TEKSTIOSAN MUUTOSEHDOTUKSET JA TÄYDENNYKSET ON KIRJOITETTU PUNAISELLA JA SINISELLÄ FONTILLA

Luonnonpiirteet

Loimijoen viljelymaisemat muodostavat vauraan ja yhtenäisen jokilaaksomaiseman Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen rajamaille. Loimijokilaakson maaperä on suurilta osin Yoldia-meren ja Ancylyl-järven pohjaan kerrostunutta hedelmällistä savea. Viljely- ja laidunkäyttöön raivattuja savikoita reunustavat matalahkot ja metsäiset hietamoreenikumpareet, joiden lakialueilla ja rinteillä on paljon kalliopaljastumia. Alueella on myös joitakin matalia, kaakko-luodesuuntaisesti ryhmittyneitä katkonaisia hiekkamuodostumia. Loimijoen yläjuoksun maisemaa halkoo luode-kaakkoisuuntainen harjujakso. Kallioperältään jokilaakso on pääosin emäksistä vulkaniittia ja granodioriittia.

Tammelan Pyhäjärvestä alkunsa saava Loimijoki laskee Kokemäenjokeen Huittisissa. Loimijokeen johtaa muutama sivu-uoma, joista huomattavin on Jänhijoki. Laajojen savikkoalueiden läpi virtaavan Loimijoen vesi on sameaa ja jokea ympäröivän intensiivisen maatalouden kuormittamaa. Maisema-alue kuuluu eteläboreaalisen vyöhykkeen vuokkovyöhykkeeseen, mutta laajojen viljelymaiden väliin jää vain vähän luontokohteita. Loimijokilaakson lajistossa näkyvätkin lähinnä peltoviljelyn jäljet. **Ypäjän vanhat hevoslaitumet sijaitsevat Ypäjän kirkolta Jokioisille johtavan maantien pohjoispuolella kuivalla vedenjakajaharjanteella, jossa pohjavesi on paikoitellen lähellä maanpintaa. Alueella on tuoretta niittyä ja ketoja, joita luonnehtii monilajisuus ja kasvillisuuden vaihtelevuus.**

Kulttuuripiirteet

Ensimmäiset asukkaat saapuivat Yoldia-meren rannikolla sijainneelle alueelle noin 10 000 vuotta sitten. Alueelta tunnetaankin runsaasti esihistoriallisia muinaisjäännöksiä. Muinaisjäännösten nuorempi kerrostuma muodostuu historiallisen ajan asuinpaikoista ja rakenteista, jotka kertovat kyläasutuksen muodostumisesta keskiajan kuluessa. Alueen asutus tiivistyi ryhmäkyliksi keskiajan loppupuolella sarkajaon myötä. Loimijo- kilaakson keskiaikaisia kyliä ovat muun muassa Kartanokylä, Varsanoja, Levä, Palikkala ja **Vaulammi**. Maisema-alueen kulttuurimaisemien kehitystä ovat ohjanneet Jokioisten kartanon vaiheet. Jokioisten kartano on perustettu vuonna 1562, ja saadessaan säterivapauden vuonna 1617 se oli kasvanut Suomen suurimmaksi maatilaksi. Teollinen toiminta alkoi kartanon alueella 1700–1800-lukujen vaihteessa, jolloin myös valtaosa

kartanoalueen nykyisestä rakennuskannasta rakennettiin. 1800-luvun alussa kartanon alueella toimivat muun muassa tiilitehdas, panimo, viinanpolttimo sekä verkatehdas ja kankirautapaja. Rautanaula- ja rautalankatehtaat perustettiin vajaat sata vuotta myöhemmin. Kartanolla on ollut myös mylly- ja sahatoimintaa sekä sokeri- ja siirappitehdas. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus **nyk. Luonnonvarakeskus** on toiminut kartanon alueella vuodesta 1971 alkaen.

Jokioisten kartano on ollut taloudellisesti merkittävä toimija, jonka omistukseen on kuulunut päätilan lisäksi kyliä, sivukartanoita, sukuoikeustiloja, lampuotitiloja ja torppia. Myös jokilaakson metsäalat ovat kuuluneet pääasiassa kartanolle. Jokioisten kartanon yli 32 000 hehtaarin suuruiset maa-alat myytiin Suomen valtiolle vuonna 1917. Tuolloin toteutetun maareformin yhteydessä kartanon entisille maille perustettiin 950 itsenäistä tilaa. Toisen maailmansodan jälkeen kartanon maista luovutettiin asutustoimintaan vielä yli 6 000 hehtaaria. Alueen kylien rakenteessa hahmottuvatkin nykyisin sekä vanhat kylätontit että pika-asutusmaiseman piirteet. Toinen alueen huomattavista kartanokokonaisuuksista on Ypäjä, joka oli alkujaan yksi Jokioisten kartanon sivutiloista. Ypäjän kartano muodostettiin vuonna 1792 viidestä rälssitilasta ja Viloilan kylän yksittäistaloista. Kartanon tilukset liitettiin vuonna 1915 Jokioisten Osakeyhtiöön, ja Suomen itsenäistymisen jälkeen myös Ypäjän maista suuri osa palstoitettiin pientiloiksi.

Vuonna 1931 säädettiin laki valtion hevossiittolan ja hevoshoitokoulun perustamisesta sekä puolustuslaitoksen hevosvarikon ja ratsukoulun sijoittamisesta valtion omistamalle Jokioisten Kartanoihin kuuluvalla hevossiittolamaatilalle, Kartanonkylän tilalle Ypäjälle. Hevoslaitoksille luovutettiin 377,5 hehtaarin alue.

Sijoituspäätökseen vaikutti se, että maasto oli kovapohjaista hevoskasvatukseen sopivaa mäkimäata, missä hevosten jalat ja kaviot kehittyvät hyvin. Nykyään siittolatilalla toimii Hevosopisto Oy, Luonnonvarakeskuksen hevos tutkimus, Hevosalan osaamiskeskus ry - Hippolis ja Suomen Hevosurheilumuseo. Metsät kuuluvat Metsähallitukselle.

Hevostoiminnat ovat muokanneet aluetta, jonne on muodostunut hakamaista, niityistä ja metsälaitumista koostuva runsaat 90 hehtaaria käsittävä poikkeuksellisen laaja niitty- ja laidunkokonaisuus. Alueesta 65 ha kuuluu FI Natura 2000 verkostoon. Osittain laidunalueella ja sen keskellä sijaitseva n. 30 hehtaarin Ypäjän hevosurheilualue näkyy maisemassa.

Loimijokivarren nykyisiä asutuskeskittymiä ovat Forssan, Ypäjän ja Jokioisten taajamat. Taajamien ympärillä on suhteellisen paljon uutta rakentamista sekä liike- ja teollisuusrakennuksia. Jokilaakson haja-asutus on sijoittunut pääsääntöisesti peltojen reunoille tai peltosaarekkeisiin. Alueella on edelleen paljon aktiivitiloja ja maisemassa näkyy pitkäaikaisen maataloustoiminnan jälki. Valtatie 10 Hämeenlinnasta Forssan kautta Turkuun kulkee maisema-alueen halki suhteellisen etäällä jokiuomasta. Loimijokilaakson matkailullisia vetovoimatekijöitä ovat

historialliset kartanokokonaisuudet sekä Jokioisista Humppilaan kulkeva kapearaiteinen museorata. Maisema-alue liittyy idässä Forssan kansalliseen kaupunkipuistoon.

Maisemakuva

Loimijokilaakson viljelymaisemien ytimenä virtaa mutkitteleva Loimijoki, jota reunustavat laajat savipohjaiset pellot ja loivasti kumpuilevat pitkät näkymät. Maiseman yleiskuva on huomattavan alava. Savimaiden viljelyalat rajautuvat runsaan 20 metrin korkuisiin loivapiirteisiin metsäselänteisiin, joiden reuna-alueet ovat usein varsin tiiviisti asuttuja. Etenkin Ypäjän ympäristössä maisema-alueelle ovat tunnusomaisia peltojen keskellä sijaitsevat tilakeskukset. Laajojen peltoalueiden keskellä on myös joitakin suuleja.

Maisemallisista kiinnostavimmista merkittävimpiä ovat Jokioisten kartano ympäristöineen sekä **sekä siittolatilalla Ypäjällä toimivan Hevosopisto Oy:n laitumet ja hevosurheilualueet**. Jokioisten kartano on ollut yksi Suomen laajimmista kartanoista, jonka kartanokeskus edustaa monipuolista ja korkeatasoista asuin-, talous- ja tuotantorakentamista sekä puisto- ja puutarhasuunnittelua. Kartanoa ympäröivässä historiallisesti kerroksellisessa maisemassa näkyvät keskiajan kartanokylien, isonjaon, 1910-luvun lopun maareformien, toisen maailmansodan jälkeisen asuttamistoiminnan sekä viime vuosikymmenten taajamoitumisen jäljet. **Ypäjän hevossiittolatilalla on monipuolinen kartanokokonaisuus, johon kuuluu kartanorakennusten ohella Hevosopisto Oy:n asuin- ja hevostalouksrakennuksia. Kahdeksan vuosikymmentä kestäneen hevostalouden synnyttämät laajat laidun- ja hevosurheilualueet näkyvät koko alueen maisemassa.**

Arviointi

Loimijokilaakson viljelymaisemat ovat laajoja ja yhtenäisiä Kanta-Hämeen lounaisosien kulttuurimaisemia. Alueen maisema on vuosisatoja jatkuneen viljelyn, laidunnuksen ja kartanotoiminnan muokkaamaa, ja alueen asutusrakenteessa on havaittavissa poikkeuksellisen monia asutushistoriallisia ja maanjakoihin liittyviä kerrostumia. Loimijokilaakson maatalousmaisemien rakenteeseen ja kehitykseen on vaikuttanut etenkin Jokioisten kartano, jonka kartanokeskus muodostaa poikkeuksellisen monipuolisen rakennetun ympäristön kohteen. Myös Ypäjän **hevossiittolatila** lajistollisesti huomattavine **laidun- ja hevostoimintojen muokkaamine alueineen** on merkittävä kartanokokonaisuus, **missä hevostoimintoja kehitetään edelleen**. Maisema-alueella on lisäksi rikas esihistorialliselle ajalle saakka ulottuva kulttuuriperintö. **Hevosopisto Oy ja sen myötä hevossiittolatila on Euroopan**

perinteisten valtiosiittoloiden yhdistyksen jäsen (European State Studs Association ESSA).

Loimijoki. Loimijoki-Projektin raportti 1991-1997. Maatalouden tutkimuskeskus, 1998.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 44 kohdetta
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Jokioisten kartano ja Loimijokilaakson viljely-
maisema
Kansalliset kaupunkipuistot: Forssan kansallinen kaupunkipuisto
Arvokkaat perinnebiotoopit: Korko-ojan niitty; Heikkilän vasikkahaka;
Lamminhaka; Ypäjän; Varsanojan laidun LHO Lehtojensuojeluohjelma:
Rasilan purolehto
KAO Arvokkaat kallioalueet: Pappilankallio; Mannistenkangas;
Huhkajankallio–Uusikallio; Mommomäki
MOR Arvokkaat moreenimuodostumat: Vellinginmäki
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Ypäjän hevoslaitumet

Ypäjä 15.3.2016

Ypäjän kunta

Hevosopisto Oy

Luonnonvarakeskuksen hevostutkimus

Hevosalan osaamiskeskus

Hippolis ry

Suomen Hevosurheilumuseo ry